

Posudek vedoucího na diplomovou práci Lucie Říhové „Muslimští imigranti v západní Evropě. Integrace, nebo radikalizace?“

Jak autorka uvádí v Úvodu, kontext její práce tvoří rozjitření vztahu západních zemí k islámu v první polovině našeho desetiletí v důsledku teroristických útoků v New Yorku, Madridu a Londýně i v důsledku americké „války s terorem“ a s ní spjatého zvýšeného zapojení USA a některých dalších západních zemí do středovýchodní politiky (především vojenskou intervencí do Iráku na jaře 2003). Tento mezinárodně-politický kontext se odráží na vztahu evropských společností k muslimským přistěhovalcům a proměny v tomto vztahu zase působí na zahraničně-politická rozhodnutí, a tím zpětně i na mezinárodní kontext (nejviditelněji například při rozhodování o možném vstupu Turecka do EU).

Téma práce je tedy navýsost aktuální. Autorka postupuje ve dvou krocích. V 1. kapitole nejdříve stručně charakterizuje islám (jako náboženství i jako sociální systém) a nadhazuje otázku po jeho slučitelnosti se západním politickým systémem. Pak shrnuje migrační historii Evropy po 2. světové válce a problematiku integrace přistěhovalců. Upozorňuje též na různost přístupů k integraci v různých evropských zemích - od kulturního pluralismu Velké Británie přes republikánský asimilacionismus Francie až po etnický diferencionalismus Německa.

2. kapitola pak používá obecné nástiny islámu a evropských přistěhovaleckých politik z 1. kapitoly na analýzu situace muslimských přistěhovalců ve třech zmíněných zemích a České republice. Autorka se zaměřuje především na problémy s integrací, které se ve veřejném diskurzu artikulovaly kolem velkých „afér“ posledních zhruba dvaceti let – od aféry Rushdie a aféry šátků na konci 80. let k francouzským diskusím o zákazu náboženských symbolů ve školách a britským pochybám o multikulturalismu v polovině tohoto desetiletí. V podkapitolách věnovaných jednotlivým západním zemím si všímá podobností i rozdílů plynoucích především z jiného postavení náboženství v jejich politických kulturách. Proti prostoupení veřejného a náboženského prostoru v Británii stojí vyloučení náboženství z veřejného prostoru ve Francii. Německá tolerantní neutralita pak leží někde mezi britským zahrnutím a jeho francouzským vyloučením. Na straně přistěhovalců pak navzdory jejich odlišné etnické skladbě v různých zemích (v Británii převažují muslimové z jižní Asie, v Německu z Turecka a ve Francii ze severní Afriky) identifikuje autorka podobné proměny ve vztahu k islámu mezi první a následujícími generacemi: tradiční, regionálně zabarvený islám přistěhovavších se rodičů je postupně nahrazován globálním islámem jejich potomků – převážně etnická identita první generace je postupně střídána náboženskou identitou. To není nutně znakem posílení religiozity přistěhovalců, neboť, jak Říhová připomíná s poukazem k Olivieru Roy,

náboženství stále více funguje především jako značka skupinové příslušnosti, a tedy má spíše funkci „etnickou“ než ve vlastním slova smyslu „náboženskou“.

Tak jako tak ovšem tato islamizace potomků přistěhovalců přináší problémy v integraci, způsobené narážením dogmaticky pojatých pravidel každodenního života na normy okolních západních společností. Zároveň to provokuje negativní reakce jejich většin a jejich mluvčích, (jako je ve Francii například Alain Finkielkraut) či jejich politických představitelů (jako je v téže zemi například Nicolas Sarkozy). Říhové se daří výstižně popsat tento bludný kruh v němž „islamizace zdola“ (G. Kepel) u přistěhovalců provokuje agresivní reakce u obyvatel a reprezentantů většiny, což zase zpětně podporuje netolerantní náboženskou identifikaci u příslušníků menšiny.

Zatímco většina práce shrnuje informace a úvahy ze sekundárních zdrojů, čtvrtá podkapitola 2. kapitoly pracuje i s primárními zdroji (jak písemnými, tak lidskými), když shrnuje situaci muslimské komunity v České republice. Význam muslimů a muslimských přistěhovalců v ČR se sice zdaleka nevyrovná jejich významu v ostatních západoevropských zemích, nicméně Říhová přesvědčivě ukazuje, že povaha problémů a rostoucí napětí mezi muslimy a okolní společností je v Česku obdobné povahy jako v zemích s početnější muslimskou komunitou.

V Závěru si Říhová klade otázku položenou v názvu: budou se muslimové integrovat do evropské společnosti a stanou se pro ni přínosem, a nebo se budou radikalizovat a stanou se pro ni nebezpečím? Podtrhává to, že integrace by předpokládala proměnu islámu ze systému pravidel každodenního života do víry vyznávané v soukromí, což by ovšem znamenalo popření toho, čím se islám liší od křesťanství. Na druhé straně Říhová s odvoláním na Gillese Kepela poukazuje k sociálně-ekonomickým kořenům posilování islámské identity, jímž je vyloučení velké části mladých Severoaafričanů. Zdá se, že úspěšné překonávání tohoto vyloučení by mělo minimalizovat sklony k přijímání fundamentalistických forem islámu, které jsou neslučitelné s liberálně-demokratickým životním způsobem.

Přestože autorka neskrývá náklonnost k pesimističtější odpovědi na otázku z názvu, nechává ji nezodpověděnu. Za cíl si stanovila shrnout dostupná fakta a analýzy, které jsou nezbytné k odpovědi. Lucii Říhové se podařilo napsat slušný a informovaný text, který navrhuji ohodnotit jako *velmi dobrý*.

Prof. Pavel Barša

